

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

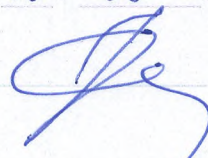
Факультет соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації
Кафедра психології, педагогіки та суспільних дисциплін

Затверджено

Науково-методичною радою Університету,

протокол від «16» 09 2025 № 1

Голова НМР

Іван ШЕМЕЛИНЕЦЬ

Робоча програма навчальної дисципліни

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

першого (бакалаврського) рівня

денної та заочної форм навчання

статус дисципліни: вибіркова

Ірпінь – 2025

Укладачі:

М. СОВА, докт. пед. наук, професор,
професор кафедри психології, педагогіки та
суспільних дисциплін

С. ДЕНІЖНА, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та
спеціальних дисциплін

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто і схвалено кафедрою психології,
педагогіки та суспільних дисциплін, від 02.09.2025, №2 .

Завідувач кафедри

І. ПИСТУХОВА, к. пед. н., доцент

Розглянуто і схвалено вченою радою факультету соціально-гуманітарних технологій,
спорту та реабілітації, від 11.09.2025 № 2.

Голова вченої ради
факультету соціально-гуманітарних
технологій, спорту та реабілітації

Н. ЗИКУН, д. н. із
соц. ком., професор

Завідувач навчально-методичного

Г. ГРИЩУК,
доктор філософії

Регістраційний № _____

Зміст

1. ПЕРЕДМОВА.....	4
2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. КОМПЕТЕНТНОСТІ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	6
4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
6. ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	13
7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	16
8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	19
9. ЛИСТ МОНІТОРИНГУ ТА ДОДАТКИ	20

ПЕРЕДМОВА

Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Вікова психологія» відноситься до навчальних дисциплін вибіркового компоненту освітньої програми професійної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Вікова психологія є галуззю психологічної науки про індивідуальний розвиток людської психіки в онтогенезі. Вона вивчає психічний розвиток людини на різних вікових стадіях, тобто предметом вікової психології є дослідження закономірностей психічного розвитку людини на різних етапах її онтогенезу, на основі зміни типів провідної діяльності.

Знання сутності психології людини, особливостей психічного розвитку людини на різних вікових стадіях, розуміння механізмів її поведінки, вміння ефективно спілкуватися та взаємодіяти, користуватися методами психологічної науки – способами ефективної професійної діяльності сучасного спеціаліста. Особливої значущості набувають ці питання при підготовці психологів.

Мета навчальної дисципліни - сформувати у здобувачів вищої освіти ґрунтовних знань про зміст і закономірності психічного розвитку особистості протягом онтогенезу, а також навички емпіричного дослідження особливостей вікового розвитку психіки людини, вміння враховувати їх при вирішенні професійних завдань, психодіагностики та корекції відхилень від вікових нормативів.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити здобувачів з основними закономірностями і динамікою психічного розвитку та формування особистості в онтогенезі;
- ознайомити з проблемами періодизації психічного розвитку особистості та особливостями розвитку людини у різні вікові періоди;
- розглянути основні проблеми навчання, учіння, виховання особистості на різних етапах вікового розвитку;
- засвоїти основні дослідження в галузі вікової психології;
- сформувати вміння і навички використання психодіагностичних методик відповідно до їх призначення;
- уміти застосовувати теоретичні знання у практичній роботі з дітьми різних вікових груп.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліни-пререквізити: «Педагогіка», «Анатомія», «Фізіологія людини». Дисципліна-постреквізит: «Філософія», «Спортивні споруди та тренажерне обладнання».

Методи навчання: словесні, теоретичного та емпіричного дослідження, аналізу даних, технології психологічної допомоги; складання психологічних характеристик, власних проєктів, методики досліджень та інтерпретації отриманих даних, методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю та самоконтролю у навчанні.

Форми організації занять: лекційні заняття, семінарські заняття, самостійна та індивідуально-консультаційна робота, розгляд та аналіз ситуаційних завдань, кейсів, аналіз й конспектування першоджерел, розв'язання психолого-педагогічних ситуацій, контрольні роботи, диференційований залік. застосування інформаційних технологій та елементи дистанційного навчання в системі Moodle.

На семінарських заняттях, окрім усного опитування застосовуються також такі форми навчання як ділові ігри, brainstorming, дебати, колоквиуми (заслуховування доповідей та повідомлень, їх обговорення і рецензування).

Форми та засоби діагностики результатів навчання. Контроль успішності навчання здобувачів проводиться у формах поточного і підсумкового контролю.

Формами поточного контролю є:

- усне опитування;
- тестування;
- розв'язання ситуацій і задач, виконання вправ,
- письмові модульні контрольні роботи;

- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
 - комп'ютерне тестування на платформі MOODLE ДПУ;
- Підсумковий контроль – дифенційований залік.

Організація поточного та підсумкового контролю здійснюється з використанням засобів дистанційного навчання в системі Moodle.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Характеристика навчальної дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (120 год/4 кредити ЄКТС)

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Вибіркова	
Модулів - 2	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2	3-й	3-й
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
	5-й	5-й
	Лекції	
	18 год.	4 год.
	Семінарські заняття	
	22 год.	
	Практичні заняття	
		4 год.
	Самостійна робота	
	78 год.	110 год.
	Індивідуально-консультаційна робота	
	2 год.	
	Форма семестрового контролю дифенційований залік	

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Компетентності	Результати навчання
Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій. Здатність працювати в команді. Навички міжособистісної взаємодії. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність забезпечувати формування фізичної культури особистості. Здатність до розуміння ретроспективи формування сфери фізичної культури і спорту. Здатність аналізувати прояви психіки людини під час занять фізичною культурою і спортом. Здатність застосовувати сучасні технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності з метою покращення фізичного та психоемоційного стану різних груп населення.	Здійснювати аналіз суспільних процесів у сфері фізичної культури і спорту, демонструвати власне бачення шляхів розв'язання існуючих проблем. Засвоювати нову фахову інформацію, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег. Здійснювати заходи з підготовки спортсменів, організації й проведення спортивних змагань. Демонструвати готовність до зміцнення особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та інших чинників здорового способу життя, проведення роз'яснювальної роботи серед різних груп населення. Оцінювати рухову активність людини та її фізичний стан, складати та реалізовувати програми кондиційного тренування, організовувати та проводити фізкультурно-оздоровчі заходи. Застосовувати у професійній діяльності знання анатомічних, фізіологічних, біохімічних, біомеханічних та гігієнічних аспектів занять фізичною культурою і спортом. Аналізувати психічні процеси, стани та властивості людини під час занять фізичною культурою і спортом. Аргументувати управлінські рішення для вирішення проблем, які виникають в роботі суб'єктів фізичної культури і спорту; мати навички лідерства. Вміти розробляти зміст занять з фізкультурно-спортивної реабілітації з врахуванням віку, статі, видів спортивних травм, нозологічних форм захворювань осіб. Застосовувати оздоровчо-рекреаційні технології у професійній діяльності для підвищення рухової активності оздоровчої спрямованості, зміцнення здоров'я, відновлення психічно-емоційного стану, фізичного розвитку та фізичної підготовленості осіб.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання
(120 год/4 кредити ЄКТС)

№ п/п	Змістові модулі	Кількість годин									
		денна форма					заочна форма навчання				
		усь ого	л	с	ікр	с.р.	усього	л	с	ікр	с.р
МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПСИХІКИ											
ЗМ 1 (Теми 1-4)											
Тема 1.	Вікова психологія як наука	12	2	2		8	12	2			10
Тема 2.	Історія розвитку вікової психології	10		2		8	11				11
Тема 3.	Фактори закономірності психічного розвитку	11		2		9	11				11
Тема 4	Періодизація вікового розвитку	12	2	2		8	11		2		11
Всього за змістовим модулем 1		45	4	8		33	45	2	2		43
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40 хв.)											
МОДУЛЬ II. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ НА РІЗНИХ ВІКОВИХ ЕТАПАХ											
ЗМ 2 (Теми 5-11)											
Тема 5.	Психологія дитини немовлячого віку	10	2	2		6	9				9
Тема 6.	Психологічна характеристика дитини раннього віку	11	2	2		7	10				10
Тема 7.	Психологія дошкільного дитинства	11	2	2		7	10				10
Тема 8.	Психологічні особливості молодшого школяра	10	2	2		6	10				10
Тема 9.	Психологія особистості підлітка	10	2	2		6	11				9
Тема 10.	Психологія особистісного розвитку юнацькому віці	11	2	2		7	12		2		10
Тема 11.	Вік дорослості	12	2	2	2	6	13	2		2	9
Всього за змістовим модулем 2		75	14	14	2	45	75	2	2	2	67
Форма контролю – контрольна робота (за рахунок семінар. заняття – 40 хв.) – письмова робота											
Форма підсумкового контролю – диференційований залік											
Усього за навчальною дисципліною:		120	18	22	2	78	120	4	4	2	110

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПСИХІКИ

Тема 1. Вікова психологія як наука

План лекційного заняття

1. Предмет вікової психології
2. Основні завдання та категорії вікової психології
3. Зв'язок вікової психології з іншими науками
4. Класифікація методів вікової психології та специфіка їх застосування при вивченні вікових аспектів розвитку психіки
5. Передумови виникнення вікової психології як самостійної науки.

План семінарського заняття

1. Вікова психологія: предмет, основні категорії та завдання
2. Зв'язок вікової психології з іншими галузями психології
3. Організаційні методи у віковій психології (порівняльний, лонгitudний, комплексний)
4. Характеристика емпіричних методів вікової психології: спостереження, анкетування, бесіда, інтерв'ю, вивчення продуктів діяльності, експеримент, психодіагностичні методики

Самостійної роботи здобувача вищої освіти

Підготувати презентацію або реферат на тему:

1. «Актуальні проблеми сучасної вікової психології»,
2. «Використання близнюкового методу у віковій психології», «Застосування біографічного методу у віковій психології»,
3. «Лонгitudне дослідження у віковій психології»,
4. «Особливості діагностики психічного розвитку людей різного віку».

Рекомендовані література [2; 6; 9; 11; 12; 16].

Тема 2. Історія розвитку вікової психології

План семінарського заняття

1. Джерела вікової психології в античній філософії
2. Роль еволюційної теорії Ч. Дарвіна в розвитку вікової психології
3. Розвиток вікової психології у працях зарубіжних авторів XIX — початку XX ст.
4. Проблеми вікової психології у працях Д. М. Узнадзе, Г. С. Костюка, Л. І. Божович.

Самостійна робота здобувача вищої освіти

1. Підготувати реферат на тему: «Сучасний етап розвитку вітчизняної вікової психології».
2. Охарактеризувати уявлення про розвиток психіки людини, які існували у давньому світі.
3. Розкрити погляди на душу та її розвиток у вченнях Геракліта, Домокріта, Сократа, Платона, Арістотеля.
4. Визначити особливості поглядів стоїків на природу психіки та її розвиток.
5. Знайти спільне та відмінне між основними ідеями вікової психології в період середньовіччя та в епоху Відродження.
6. Розкрити ідеї психічного розвитку в епоху Просвітництва.
7. Проаналізувати особливості виникнення і розвитку вікової психології в Україні.

Рекомендована література: [2; 4; 8; 15; 17].

Тема 3. Фактори і закономірності психічного розвитку

План семінарського заняття

1. Поняття про психічний розвиток
2. Біхевіористична концепція розвитку
3. Концепція сексуального розвитку З.Фрейда
4. Епігенетична теорія розвитку особистості Е.Еріксона
5. Теорія соціального навічання
6. Вчення Ж.Піаже

Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготувати презентацію або реферат на тему:

1. «Концепція діалектичного характеру розвитку Г.С.Костюка»,
2. «Теорія розвитку вищих психічних функцій».
3. «Спільне і відмінне у поняттях “розвиток”, “формування”, “становлення”, “дозрівання”
4. «Роль спадковості у психічному розвитку».
5. «Соціальне середовище та яка його значущість у формуванні психіки людини»
6. «Значення провідної діяльності у психічному розвитку дитини».

Рекомендовані літературні [1;3;4; 6;9;13;22;23]

Тема 4. Періодизація вікового розвитку

План лекційного заняття

1. Психосексуальні стадії розвитку особистості за З. Фрейдом
2. Вплив порядку народження на формування особистості дитини (за А.Адлером)
3. Вікова періодизація Д. Б. Ельконіна
4. Вікова періодизація Е. Еріксона
5. Стадії соціалізації за А. В. Петровським

План семінарського заняття

1. Вікова періодизація Д. Б. Ельконіна
2. Психосексуальні стадії розвитку особистості за З. Фрейдом
3. Нормальна і аномальна лінії розвитку в періодизації Е. Еріксона

Самостійна робота здобувача вищої освіти

1. Розкрийте сутність теорії Д. Ельконіна за допомогою таблиці «Характеристика основних вікових періодів», включивши колонки: вік, протиріччя, соціальна ситуація, провідна діяльність, новоутворення.
2. Спробуйте узагальнити та відобразити концепцію Е. Еріксона за допомогою таблиці, що складається з 3 колонок: стадії розвитку, нормальна та аномальна лінії розвитку.

Рекомендована література [1;2;3;4; 6;9;10;13; 22]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ НА РІЗНИХ ВІКОВИХ ЕТАПАХ

Тема 5. Психологія дитини немовлячого віку

План лекційного заняття

1. Новонародженість як особливий період немовлячого дитинства. Причини кризи новонародженості
2. Вроджені безумовні рефлекси та первинний сенсорний розвиток новонародженого
3. Психологія немовляти
4. Оволодіння мовленням, сенсомоторний розвиток та виникнення наочно-дійового мислення у немовлячий період

План семінарського заняття

1. Фаза новонародженості як особливий період немовлячого дитинства.
2. Первинний сенсорний розвиток новонародженого
3. Розвиток емоційної сфери
4. Комплекс поживлення як перша соціальна реакція немовляти
5. Безпосередньо-емоційне спілкування немовляти з дорослими як провідний вид діяльності
6. Оволодіння мовленням у немовлячий період
7. Сенсомоторний розвиток та виникнення наочно-дійового мислення в немовлячий період

Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Підготувати реферат або презентацію на тему:

1. Пренатальний розвиток і пологи
2. Хромосомні та генні аномалії
3. Вплив середовища на пренатальний розвиток
4. Критичні періоди пренатального розвитку.

Рекомендована література: [3; 5; 8; 15; 17].

Тема 6. Психологічна характеристика дитини раннього віку

План лекційного заняття

1. Особливості соціальної ситуації розвитку дитини в ранньому віці
2. Предметно-маніпулятивна діяльність як провідний вид діяльності в ранньому віці
3. Поняття про предметні та знаряддєві дії
4. Перші ігри дітей
5. Розумовий розвиток у ранньому віціРозвиток самосвідомості, моральних почуттів
6. Криза третього року життя: причини, основні поведінкові прояви

План семінарського заняття

1. Соціальна ситуація розвитку та провідний вид діяльності дитини в ранньому віці
2. Розумовий розвиток у ранньому віці
3. Особливості уваги та пам'яті
4. Становлення особистості та індивідуальності
5. Розвиток самосвідомості, моральних почуттів
6. Криза третього року життя: причини, основні поведінкові прояви

Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготувати реферат або презентацію на тему:

1. Особливості мови дитини в ранньому віці»,
2. Вплив спілкування з дорослими на становлення мови дитини в ранньому віці
3. Наочно-дійовий характер мислення дитини в ранньому віці
4. Розвиток символічної функції мислення (Ж.Піаже)
5. Становлення та особливості статевої ідентичності
6. Зародження потреби у спілкуванні з однолітками.

Рекомендовані література [1;3;4; 5;6;7;9;13;14;15;16;18].

Тема 7. Психологія дошкільного дитинства

План лекційного заняття

1. Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку
2. Формування перших етичних норм поведінки
3. Розвиток самосвідомості в дошкільному віці та формування Я-концепції
4. Сюжетно-рольова гра як провідний вид діяльності дошкільнят
5. Основні тенденції розвитку мислення в дошкільному віці
6. Розвиток уваги, пам'яті та уяви дитини дошкільного віку

План семінарського заняття

1. Потреби дошкільнят та формування мотивів поведінки. Ієрархія мотивів
2. Формування перших етичних норм та самосвідомості
3. Формування статевої ідентичності в дошкільнят
4. Розвиток наочно-образного мислення, формування основ словесно-логічного мислення
5. Розвиток уваги, пам'яті, пізнавальної та емоційної уяви дошкільнят
6. Розвиток продуктивних видів діяльності в дошкільному віці: зображувальна та конструктивна діяльність.

Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготувати реферат або презентацію на тему:

1. Сприймання казки як вид діяльності в дошкільному дитинстві,
2. Розвиток мови в дошкільному дитинстві
3. Словотворення як віковий феномен
4. Особливості спілкування з батьками та іншими дорослими
5. Проблема психологічної готовності до шкільного навчання та її види

Рекомендована література [1;3;4; 5;6;7;9;13;14;15;16;18]

Тема 8. Психологічні особливості молодшого школяра

План лекційного заняття

1. Специфіка соціальної ситуації розвитку молодшого школяра
2. Структура навчальної діяльності в молодшому шкільному віці
3. Розвиток пізнавальних процесів та інтересів молодших школярів
4. Розвиток особистості молодшого школяра
5. Засвоєння моральних норм і правил поведінки
6. Розвиток емоційно-вольової сфери молодших школярів
7. Особливості розвитку самосвідомості в молодшому віці
8. Характеристика психічних новоутворень у молодшому шкільному віці

План семінарського заняття

1. Розвиток відчуттів і сприймань молодших школярів
2. Пам'ять молодших школярів
3. Уява молодших школярів
4. Розвиток мислення молодших школярів
5. Розвиток мовлення молодших школярів
6. Увага молодших школярів
7. Емоційні особливості у молодших школярів
8. Вольові якості
9. Засвоєння морально-етичних цінностей, норм поведінки
10. Формування взаємовідносин, груп, колективів у молодших школярів

Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготувати реферат або презентацію на тему:

1. Анатомо-фізіологічні особливості молодших школярів
2. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання
3. Адаптація до шкільного навчання. Формування вміння вчитись
4. Роль навчальної діяльності в психічному розвитку
5. Структура навчальної діяльності в молодшому шкільному віці
6. Учбові задачі, які використовуються в початкових класах
7. Вплив батьків на успіхи у навчанні дітей
8. Психологічні умови формування самооцінки, її особливості та динаміка
9. Особливості взаємовідносин молодшого школяра із значимими дорослими
10. Діти з труднощами в навчанні та поведінці

Рекомендована література [1;3;4; 5;6; 9;18;19]

Тема 9. Психологія особистості підлітка

План лекційного заняття

1. Загальна характеристика підліткового віку
2. Розвиток вищих психічних функцій
3. Особливості взаємин і спілкування підлітків з дорослими та однолітками
4. Характеристика соціальної ситуації розвитку підлітка
5. Криза підліткового віку
6. Розвиток самосвідомості в підлітковий період
7. Формування статевої ідентичності
8. Інтимно-особистісне спілкування та його роль в особистісному розвитку підлітка

План семінарського заняття

1. Характеристика соціальної ситуації розвитку підлітка
2. Прагнення до дорослості як базове новоутворення віку
3. Розвиток пізнавальних процесів та інтересів підлітків. Егоцентризм підліткового мислення
4. Мотиви навчальної діяльності
5. Основні психологічні новоутворення підліткового віку
6. Розвиток самосвідомості в підлітковий період
7. Формування статевої ідентичності

8. Криза підліткового віку
9. Комунікативна діяльність у середньому шкільному віці
10. Інтимноособистісне спілкування та його роль в особистісному розвитку підлітка
11. Проблема “важких підлітків”

Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготовка реферату або доповіді на тему:

1. «Анатомо-фізіологічна перебудова організму та її вплив на психічні особливості і поведінку підлітка»
2. «Зміна зовнішності та адаптація до неї підлітків»
3. «Психосексуальний розвиток підлітка»
4. «Проблема інтересів в підлітковому віці»
5. «Перебудова навчальної діяльності в підлітковому віці. Мотивація навчальної діяльності підлітка»
6. «Психологічні проблеми спілкування в підлітковому віці»
7. «Соціально-психологічні аспекти девіантної поведінки і форми її прояву»
8. «Підлітки «групи ризику».

Рекомендована література [1;3;4; 5;6;7;9;13;14;15;16;18]

Тема 10. Психологія особистісного розвитку в юнацькому віці

План лекційного заняття

1. Загальна характеристика юнацького віку
2. Соціальна ситуація розвитку юнацтва
3. Криза юнацького віку та особливості її перебігу
4. Проблема провідної діяльності в юнацькому віці
5. Характеристика пізнавальної сфери та розвиток вищих психічних функцій
6. Особливості розвитку особистості в юнацькому віці
7. Проблема сенсу життя

План семінарського заняття

1. Соціальна ситуація розвитку в юнацькому віці
2. Формування статево-рольових цінностей і статево-рольового самовизначення юнаків і дівчат: співвідношення фемінності — маскулінності.
3. Дружба і кохання в юнацькому віці
4. Мотиви поведінки і ціннісні орієнтації в юності
5. Психологічні особливості вибору майбутньої професії. Професійне самовизначення
6. Особливості навчально-професійної діяльності юнаків і дівчат
7. Характеристика основних новоутворень юнацького віку.

Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготувати реферат або доповідь на тему (письмово):

1. «Негативні переживання, тривожність, почуття самотності та їх подолання»,
2. «Психологічні проблеми формування світогляду»,
3. «Проблеми сенсу життя в юності»,
4. «Проблема професійного самовизначення старшокласників: основні етапи та закономірності»,
5. «Психологічні проблеми спілкування з дорослими»,
6. «Прагнення до поведінкової, емоційної та ціннісної автономії»,
7. «Психологічні функції оточення однолітків в юнацькому віці».

Рекомендована література [1;3;4; 5;6;9;13;14;15;16;18]

Тема 11. Вік дорослості

План лекційного заняття

1. Анатомо-фізіологічні особливості періоду дорослості
2. Розвиток психічних процесів в період дорослості
3. Психосоціальний розвиток дорослих
4. Кризи віку дорослості

План семінарського заняття

1. Періодизації психічного розвитку дорослої людини
 2. Анатомо-фізіологічні особливості періоду дорослості
 3. Розвиток психічних процесів в період дорослості
 4. Психосоціальний розвиток дорослих
 5. Кризи віку дорослості: характеристика, динаміка протікання, шляхи подолання
 6. Проблема задоволеності життям
 7. Професійний цикл дорослої людини
 8. Сім'я як важливий контекст розвитку дорослих
- Самостійна робота здобувача вищої освіти

Підготувати презентацію або реферат на тему:

1. «Акмеологія та її значення для вирішення проблем вікової психології»
2. «Особливості Я-концепції та її динаміка на етапі дорослості»
3. «Когнітивний розвиток в різні періоди дорослості»
4. «Роль досвіду та майстерності в збереженні та зміні когнітивних можливостей в період середньої дорослості»
5. «Рольовий конфлікт жінки, яка працює»
6. «Втрата роботи та трудовий стрес»
7. «Роль родини та взаємовідносин з друзями на етапі дорослості».

Індивідуально-консультаційна робота

1. Проаналізуйте у письмовій формі твердження:
“Дитина не розвивається і виховується, а розвивається, виховуючись і навчаючись”
“Педагогіка повинна орієнтуватись не на вчорашній, а на завтрашній день дитячого розвитку”.
2. Зробіть письмовий звіт про підліткову кризу на основі спостереження за поведінкою дитини підліткового віку.
3. Обґрунтуйте з психологічних позицій неприпустимість авторитарного стилю спілкування батьків з дітьми підліткового віку. Аналіз потреби підлітка, яка фруструється особливо гостро в цьому випадку.
4. Охарактеризуйте кризу середнього віку, її причин, проявів та наслідків на основі реальних прикладів життя або з літератури (письмовий звіт).
5. Опитування людей, старших 60 років (з різницею у віці 10—20 років), про їхні основні проблеми, турботи та очікування від життя. Аналіз відмінності у ставленні до життя цих людей (письмовий звіт).

Рекомендована література [1;3;4; 5; 6; 9; 13; 24].

6. ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Вікова психологія як наука, її предмет та основні завдання.
2. Взаємозв'язок вікової психології з іншими науками.
3. Принципи досліджень у віковій психології.
4. Класифікація методів вікової психології.
5. Характеристика організаційних методів дослідження у віковій психології (лонгitudний, порівняльний, комплексний).
6. Емпіричні методи у віковій психології (спостереження, експеримент, бесіда, опитування, тестування, проєктивні методи, аналіз продуктів діяльності тощо).
7. Виникнення вікової психології як самостійної науки.
8. Біогенетичний підхід до вивчення розвитку психіки в онтогенезі в кінці XIX — на початку XX ст. (С. Холл, К. Бюллер, Е. Клапаред).
9. Соціогенетичний підхід до розвитку психіки в онтогенезі у психології кінця XIX — початку XX ст. (Е. Дюркгейм, П. Жане, Дж. Уотсон).
10. Теорія конвергенції двох факторів В. Штерна.
11. Новітні досягнення у віковій психології за кордоном (А. Валлон, Ж. Піаже та ін.).
12. Розвиток вікової психології в дореволюційний період.

13. Теорія культурно-історичного розвитку вищих психічних функцій Л. С. Виготського.
14. Дослідження проблем вікової психології за кордоном (З. Фрейд, А. Фрейд, Е. Еріксон та ін.).
15. Поняття про психічний розвиток у сучасній психології. Аналіз основних концепцій психічного розвитку.
16. Рушійні сили психічного розвитку.
17. Основні фактори психічного розвитку.
18. Біологічні передумови психічного розвитку.
19. Значення соціальних факторів у розвитку психіки. Вплив навчання та виховання.
20. Діяльність як умова та засіб психічного розвитку дитини (спілкування, гра, пізнання, праця).
21. Поняття про провідну діяльність у віковій психології.
22. Поняття про сензитивні періоди розвитку. Основні сенситивні періоди.
23. Проблема співвідношення навчання та розвитку.
24. Поняття про рівень актуального та зону найближчого розвитку.
25. Проблема вікової періодизації, основні принципи.
26. Критерії вікової періодизації.
27. Вікові кризи та стабільні періоди розвитку.
28. Провідна діяльність і віковий період.
29. Психічні новоутворення як критерій вікової періодизації.
30. Акселерація психічного розвитку: причини та наслідки.
31. Періодизація психічного розвитку за Д. Б. Ельконіним.
32. Періодизація психічного розвитку за Е. Еріксоном.
33. Стадії та закономірності соціалізації за А. В. Петровським.
34. Психосексуальні стадії розвитку особистості за З. Фрейдом.
35. Характеристика фази новонародженості.
36. Основні ознаки кризи новонародженості.
37. “Комплекс пожвавлення” як перша соціальна реакція новонародженої дитини.
38. Виникнення потреби в емоційному спілкуванні і його значення для психічного розвитку немовляти.
39. Формування передумов засвоєння мови в немовлячому віці.
40. Розвиток рухів немовляти.
41. Становлення прямоходіння в немовлячий період, його значення для психічного розвитку дитини.
42. Характеристика основних новоутворень немовлячого віку.
43. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку.
44. Предметна діяльність як провідний вид діяльності в ранньому віці.
45. Види предметних дій. Знаряддєві дії.
46. Розумовий розвиток дитини раннього віку.
47. Проблема кризи трьох років.
48. Характеристика основних психічних новоутворень раннього віку.
49. Специфіка соціальної ситуації розвитку дошкільника.
50. Сюжетно-рольова гра як провідний вид діяльності дошкільника.
51. Структура розгорнутої форми ігрової діяльності дитини дошкільного віку.
52. Розвиток сюжетно-рольової гри в дошкільному віці. Етапи прийняття ролі.
53. Потреби дитини дошкільного віку та формування мотивів її поведінки.
54. Розвиток емоційно-вольової сфери дошкільника.
55. Розвиток мислення в дошкільному віці.
56. Особливості розвитку уваги та пам'яті дошкільнят.
57. Характеристика уяви в дошкільному віці.
58. Статеворольова ідентифікація в дошкільному віці.
59. Психологічна готовність дитини до навчання в школі (характеристика основних компонентів).
60. Інтелектуальна готовність дитини до навчання у школі.
61. Поняття про мотиваційну готовність до навчання у школі.
62. Емоційно-вольова готовність до навчання у школі.

63. Особистісна готовність до навчання у школі.
64. Характеристика основних новоутворень періоду дошкільного дитинства.
65. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку молодших школярів.
66. Аналіз соціальної ситуації розвитку молодшого школяра.
67. Особливості навчальної діяльності молодшого школяра.
68. Структура навчальної діяльності молодшого школяра та шляхи її формування.
69. Засвоєння моральних норм та правил поведінки в молодшому шкільному віці.
70. Рівні та стадії морального розвитку за Л. Колбергом.
71. Розвиток емоційно-вольової сфери молодших школярів.
72. Самооцінка молодших школярів.
73. Особливості взаємин та спілкування молодших школярів.
74. Психічні новоутворення в молодшому шкільному віці.
75. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку підлітків.
76. Біологічний фактор у розвитку підлітків (статеве дозрівання, акселерація).
77. Соціальна ситуація розвитку підлітка.
78. Почуття дорослості як центральне новоутворення в підлітковому віці.
79. Розвиток пізнавальних процесів та інтересів підлітків.
80. Новоутворення особистості в підлітковий період.
81. Розвиток самосвідомості підлітка.
82. Комунікативна діяльність в підлітковому віці: перебудова взаємин з однолітками та дорослими.
83. Проблема “важких” підлітків: причини та умови профілактики.
84. Соціальна ситуація розвитку в старшому шкільному віці.
85. Перебудова взаємин з однолітками та дорослими на етапі ранньої юності.
86. Формування статево-рольових цінностей та статево-рольового самовизначення в ранній юності.
87. Дружба і кохання в ранній юності.
88. Мотиви поведінки та ціннісні орієнтації в юності.
89. Професійне самовизначення в ранній юності.
90. Основні новоутворення раннього юнацького віку.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Денна форма навчання

Модулі	Змістовний модуль 1						
Загальна к-сть балів за модулем №1	17						
Теми	T.1	T.2	T.3	T.4			
Семінарське заняття	3	3	3	3			
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи						
Модульна контрольна робота	5						
Модулі	Змістовний модуль 2						
Загальна к-сть балів за модулем №2	28						
Теми	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9	T.10	T.11
Семінарське заняття	3	3	3	3	3	3	3
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи						
Модульна контрольна робота	5						
Індивідуально-консультаційна робота	2						
Підсумковий тестовий контроль на порталі дистанційної освіти Moodle	5						

Допуск – 50 балів
Диференційовані залік- 50 балів
Загальна оцінка з курсу - 100 балів

Допуск – 50 балів

Диференційований залік- 50 балів

Загальна оцінка з курсу - 100 балів

Заочна форма навчання

Модулі	Змістовний модуль 1						
Загальна к-сть балів за модулем №1	10						
Теми	T.1	T.2	T.3	T.4			
Семінарське заняття				10			
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи						
Модулі	Змістовний модуль 2						
Загальна к-сть балів за модулем №2	35						
Теми	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9	T.10	T.11
Семінарське заняття						10	
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи						
Модульна контрольна робота	15						
Індивідуально-консультаційна робота	10						
Підсумковий тестовий контроль на порталі дистанційної освіти Moodle	5						

Допуск – 50 балів

Диференційований залік- 50 балів

Загальна оцінка з курсу - 100 балів

Допуск – 50 балів

Диференційований залік- 50 балів

Загальна оцінка з курсу - 100 балів

Критерії оцінювання роботи на семінарських заняттях

Максимальна кількість балів отриманих здобувачем вищої освіти на семінарському занятті становить 3 бали для денної форми навчання і 10 балів – для заочної форми навчання. (табл. 7.1). Виконання самостійної роботи оцінюється під час проведення семінарського заняття у вигляді опитування в тому числі за питаннями, які виносяться на самостійну роботу.

Таблиця 7.1

Шкала оцінювання роботи здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях

Критерії оцінювання	К-сть балів	
	Ден.ф.	Заоч. ф.
Оцінюється робота здобувача, який у повному обсязі дав відповіді на всі питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію, належним чином обґрунтовував свої думки та зробив узагальнені підсумки.	3	10
Оцінюється робота здобувача, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте, при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускалися при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.	2	5
Оцінюється робота здобувача, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки або відповідь дана лише на окремі питання.	1	1
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на всі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальною застарілою інформацією або відповіді на питання відсутні взагалі.	0	0

Критерії оцінювання модульних контрольних робіт

Формою проміжного поточного контролю є модульні контрольні роботи, які проводяться у письмовій формі та кожна з яких оцінюється від 0 до 5 балів (табл. 7.2).

Таблиця 7.2

Розподіл балів за різні види завдань в межах модульної контрольної роботи д

Вид завдання	Максимальна кількість балів за виконання	
	Денна форма	Заочна форма
Теоретичні питання	1	5
Тестовий блок	3	5
Практичні завдання	1	5
Всього	5	15

Критерії оцінювання індивідуально-консультаційної роботи

Індивідуально-консультаційна робота проводиться у формі реферату, презентації, проєктів або в інших формах описаних робочою програмою або методичною розробкою і оцінюється від 0 до 8 балів (табл. 7.3).

Таблиця 7.3

Шкала оцінювання індивідуально-консультаційної роботи здобувачів вищої освіти

Критерії оцінювання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Послідовність, логічність написання реферату, доповіді, а також підготовки по них презентації, а також виокремлення з різних джерел основних положень, які структурно об'єднанні, проаналізовані та узагальнені висновками.	2	10
Послідовність, логічність написання реферату, але без підготовки презентації.	1	5
Не написання реферату та презентації по ньому.	0	0

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного контролю (від 0 до 50 балів) та підсумкового контролю (від 0 до 50 балів). Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є отримання не менше 25 балів за поточний контроль та 25 балів за підсумковий контроль у формі диференційованого заліку.

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, повинен включати обов'язкове комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ Moodle (максимально до 5 балів).

Неформальна освіта

Таблиця 7.4

Шкала та критерії перезарахування результатів навчання, здобутих в неформальній освіті здобувача

Кількість балів	Форма заняття та діяльності	Критерії оцінювання	Рекомендовані ресурси для здобуття результату
2/10	Індивідуально-консультаційна робота	Оцінюється робота за результатами надання сертифікату обсягом 30 годин (1 кредит ECTS) або більше	Масові онлайн курси https://www.dpu.edu.ua/osvita/neformalnainformalna-osvita
3/10	Семінарське заняття	Оцінюється робота за результатами надання сертифікату за темою заняття	Масові онлайн курси на платформі EdERA, Прометеус тощо. Онлайн курси мережевої академії Cisco (https://www.netacad.com/) тощо
0		Відсутній результат або результат не відповідає тематиці дисципліни	

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. *Видра О.Г.* Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2022. 112 с.
2. Вікова психологія: навч. посібник / Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 376 с. URL: <https://book-ye.com.ua/nehudozhnja-literatura/gumanitarni-nauki/psykholohiya/vikova-psykholohiya-navchalnyj-posibnyk/>
3. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник [електронне видання]: Дніпро: Середняк Т. К., 2021, 162 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/>
4. *Пісоцький В. П., Горянська А. М.* Теоретичні питання вікової психології : навчальний посібник для закладів вищої освіти; 2-е вид., випр. і доповн. / В. П. Пісоцький, А. М. Горянська. 2023. 232 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0058077.pdf>
5. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб.- 6-те вид. Вид-во Академія 2024, 384 с.

Допоміжна:

6. Вікова психологія: конспект лекцій / укладачі: П. І. Сахно, Н. М. Теслик. – Суми: Сумський державний університет, 2024. – 194 с. URL: https://ppst.sumdu.edu.ua/images/Konspekty_lekciy/Vikova_psychologiya_2024.pdf
7. *Помиткін Е.І., Становських З.Л.* Психолого-методичний супровід професійної діяльності педагога Нової Української Школи: практичний посібник [за ред. Олени Ігнатович]. Київ: ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. 2022. 196 с.
8. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. К., 2023. 149 с.
9. *Сова М.О., Деніжна С.О.* Digital-технології творчої самореалізації особистості за умов духовної кризи: *Габітус*. Вип. 34, Видавничий дім «Гельветика», 2022. С.52 – 57.
10. *Сова М.О., Деніжна С.О.* Організація діяльності університетів із запобігання психічних розладів у студентської молоді в період пандемії: Post-traumatic stress disorder//II international anterdisciplinary assembly, October 22-24, 2020, Kyiv, Ukraine. Evropean humanities studies: state and society, Issue 3 (II), 2020 – Polska Akademia Nauk (Przedstawicielstwo w Kijowie), pl.Defilad 1, 00-901 Warszawa, Poland, P. 150-165.
11. Соціально успішна особистість: сутність і технології виховання: навч.-метод. посіб. / Федорченко Т.Є. (ред.), Кириченко В.І., Нечерда В.Б., Тарасова Т.В., Безрук К.О., Гарбузюк І.В. Кропивницький: ІмексЛТД, 2022. 181 с.
12. *Шабдур І. В.* Психолого-педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*. 2020. №3. С.24-28.

Інформаційні ресурси Інтернет:

13. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. URL: <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-14/tom-14-vipusk-1>
14. Всеосвіта. Перелік психодіагностичних методик та методик для соціально-психологічних досліджень, що використовуються в роботі практичного психолога URL: <http://surl.li/glzca>
15. Дитячий психолог. Інструменти діагностики. URL: <http://surl.li/bwvxb>
16. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. URL <http://dnpb.gov.ua/ua/>
17. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
18. Електронні ресурси та редактовані рукописи завершених праць наукових працівників ІСПП ім. М. Ярмаченка НАПН України постійно розміщуються в електронній бібліотеці НАПН України URL: <https://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fspe=5Fped/>
19. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
20. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/991>
21. Психологія освіти. URL: <https://wkrolik.com.ua/psixologiya-osviti/>

22. Ткаченко Г. Ю., Шпак О. О. Методичні рекомендації для спеціалістів психологічної служби: відділ освіти, 2012. 28 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicni-rekomendacii-gotuemos-do-skoli-166631.html>
23. Prometheus – Найбільша платформа онлайн-курсів в Україні. URL: <https://prometheus.org.ua/>
- Міжнародні видання:**
24. Cherusheva, G., Nowak, B., Maksymenko, A., Kabysch, M., & Vakerych, M. (2023). Higher pedagogical education in the European Union: Innovative technologies. *Revista Eduweb*, 17(2), 257-266.
25. Povidaichyk O., Vynogradova, O., Pavlyuk, T., Hrabchak, O., Savelchuk I., Demchenko I. Research activities of students as a way to prepare them for social work: adopting foreign experience in Ukraine. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2022. 14(1Sup1). P.312-327.
29. Psychological journal URL: <http://www.apsijournal.com/index.php/psyjournal>.
30. Psihologîi i osobististi (Online) Psychology and personality URL: <http://psychpersonality.inf.ua/>.
31. Svitlana M. Avramchenko, Iryna V. Ievtushenko, Yevheniia M. Kaliuzhna, Viktoriia V. Levchenko, Olena O. Nezhynska Professional Consciousness as a Subjective Component of a Personal Professional Development (Професійна свідомість як суб'єктивна складова професійного становлення особистості). *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, 2021. Vol. 9, No. 5, pp. 536-545. URL: <https://www.lifescienceglobal.com/pms/index.php/jiddt/article/view/8416>.

ЛИСТ ОНОВЛЕННЯ ТА ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗГЛЯНУТО ТА СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін
від _____ 20__ р. № ____.

Укладачі:

М. СОБА, д.п.н, професор,
професор кафедри психології,
педагогіки та суспільних дисциплін

С.ДЄНІЖНА, к.п.н., доцент, доцент
кафедри психології, педагогіки та
суспільних дисциплін

Лист оновлення та перезатвердження робочої програми навчальної дисципліни (протягом 5 років після затвердження або до затвердження освітньої програми)

Навчальний рік	Дата засідання кафедри	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис гаранта ОП